

Til: Klima- og miljødepartementet
Fra: Tormod Svartdal
Dato: 20. september 2023

Sak: Ref. 23/4675 – Innspill til stortingsmelding om villrein

Takk for mulighet til å bidra på nettmøtet 19. d.m. og til å sende inn skriftlige innspill til saken. Jeg har tidligere luftet mine synspunkter på villreinpolitikken og –forvaltningen, også overfor departementet. I Villreinerådets årbok for 2021 og 2022 har jeg to artikler som utdyper bakgrunnen for de konkrete forslag jeg vil komme med i det følgende.

Artikkelen i Villreinen 2021 bar tittelen «Rekruttering av villreinjegere» og året etter var tema «Villreinforvaltningen må forbedres».

Jeg setter pris på at departementets invitasjon åpner for å kunne komme med også radikale forslag til endringer i politikk og forvaltning, ved at man ikke synes å legge noen begrensninger på hva som kan spilles inn. En utfordring for departementet blir da å synliggjøre at alle forslag blir evaluert og fortrinnsvis konkludert på en slik måte at det ikke kan skapes noen mistanke om at det ligger skjulte føringer fra høyere myndigheters (Regjeringens) side. Og heller ikke selvpålagte begrensninger. Slike føringer kan være av typen «Dette må ikke bli for dyrt», «Dette begrenser den kommunale selvrådet», «Dette ødelegger for turistnæringen» og så videre. Under nettmøtet var enkelte bidragsytere tydelige på at det kunne bli spetakkel, og dette må kunne hilses velkommen når stortingsmeldingen senere legges frem. Men ved å synliggjøre tankegangen bak de slutninger som trekkes vil man likevel kunne skape politisk forståelse og aksept for tiltak som kan ramme enkelte samfunnsinteresser (som for eksempel turistnæring, bygg- og anleggsvirksomhet, kraftutbygging, samferdsel).

Arealforvaltning

Staten må betale for at grunneiere på villreinens leveområder skal legge til rette for dette, ved å avstå fra, eller hindre aktivitet som er til ulempe for villreinen. Gjennom selvpålagte og overnasjonale forpliktelser er det Staten, og ikke grunneierne som har behov for at villreinen har tilstrekkelige og egnede leveområder. Dette fremgår eksplisitt av Viltlovens §1. Direktoratet har i henhold til samme lovs §16 fått delegert myndighet til å fastsette «i hvilke områder jakt på villrein kan drives. Heri ligger at et «villreinområde» ikke kan være av mindre utstrekning enn lovparagrafens «jaktområde».

Grunnrentebeskatning av fiskeoppdrettsnæringen er allerede iverksatt. Ordningen med «Frivillig vern» av hensyn til biologisk mangfold er betaling for å ivareta et behov overordnet den enkelte grunneiers (nærings-)interesse. Det er ingen grunn til å ikke gjøre det samme med villreinen, for å ivareta Statens interesser.

Bestandsforvaltning og dyrehelse

Departementet eller direktoratet bør overta administrasjon av villreinjakten. For et vilt som ubesværet krysser kommune, fylkes- og eiendomsgrenser er det meningsløst å la den enkelte grunneier og kommune hver for seg bestemme over hvor mye det skal kunne jaktes (innenfor gitte kvoter for kjønn, alder og periode.) Grunneiere har enerett, men ingen plikt til å tillate jakt på sin eiendom, like fullt ser vi at Staten har forsøkt å utrydde hele stammer av villrein, på et tvilsomt og faglig svakt grunnlag.

På Hardangervidda har vi den blodige urettferdighet at grunneierne på Østvidda ivaretar vinterbeitene og får jaktkort som betaling. Jaktkort som ikke uten velvilje fra Sentral- og Vestviddas grunneiere kan benyttes der reinen i realiteten befinner seg i tillatt jakttid. Naturoppsynets (SNO) mandat er å påse at jakten foregår forsvarlig, og kan ikke ivareta grunneiers rett til å administrere jakten på sitt område. Vedkommende grunneier har heller ikke noe incitament til å la «jegere fra Østvidda» slippe til. Som jeger fratas man motivasjon og håp om å få glede og øvrig utbytte av kjøpte jaktkort.

I dag er Staten avhengig av godvilje fra grunneiere og deres jegere for å kunne oppnå sine mål for dyrehelse og bestandskontroll. Det hverken må eller bør være slik.

Restaurering

Gjennom å endre grensene for reinens leveområder (jfr. Viltlovens §16) og samtidig benytte §1 kan myndighetene som eksempel forby bilkjøring og parkering ved Spranget i Rondane. Nevnte aktiviteter er hverken friluftsliv eller landbruksvirksomhet som kan kombineres med «at naturenes produktivitet og artsrikdom bevares» gjennom at «viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med Naturmangfoldsloven».

Ferdsel

Ferdsel som kan sees å være i strid med Viltlovens §1 må myndighetene sørge for at skjer uten nevneverdig ulempe for villreinen. Tidsbegrensning i visse områder og forbud mot f.eks. kiting er aktuelle virkemidler. Det er ingen grunn til at myndighet i så måte skal delegeres til den enkelte kommune eller fylke. Det er vesentlig å ha i bakhodet at villreinens behov er hjemlet i lov. Kommunalt selvstyre er hjemlet i politiske vedtak som av bekvemmelighetshensyn ofte får forrang. Det er knapt noen vei utenom styrket kontrollvirksomhet for å ivareta villreinens behov for å slippe å møte fremmedfolk i sitt hjem.

Statsforvalterens rolle

De enkelte fylkers statsforvalter kan allerede i dag spille en viktig og konstruktiv rolle i å ivareta villreinens behov. Med grunnlovsfestet stillingsvern (Grl §21-22) kan de sette til side

kommunale vedtak. Dagens problem er at det har utviklet seg en kultur for selvsensur. En tidligere departementsråd, Eva Hildrum har formulert det slik: «Du skal ikke sette din statsråd i forlegenhet.» Slik skjønner vi at embetsmenn helst må komme overivrige politikere i forkjøpet, slik at sistnevnte ikke taper ansikt dersom embetsmenn senere presenterer faglig stoff som ikke er i samsvar med annonsert politikk.

Heldigvis er det for villreipolitikkens vedkommende mulig å følge Frostatingslovens bud om at «Med lov skal landet bygges, og ikke med ulov ødes». Så jeg har store forventninger til den kommende stortingsmeldingen.

Lykke til i arbeidet!